

DISSERTATIO THEOLOGICA ^{27.}

DE

³⁹
DIE TERTIA,
QUA CHRISTUS RESURREXIT,
Act. cap. x. v. 40.
EJUSQUE
MYSTERIO,

QUAM

In Alma & Perantiqua Universitate Heidelbergensi

P R Æ S E S

JOH. CHRISTIAN KIRCHMEJER,

SS. Theologiae Doct. & Profefs. Consil. Ecclesiast. Pal.
& Eccles. Reform. ad S. Petr. Past.

Atque

R E S P O N D E N S

JOHANNES TILEMAN d. SCHENCK

Hasso - Marburgensis

Placida DD. Commilitonum Disquisitioni

IN AULA ACADEMICA WILHELM.

Hor. consuet. A. d. 19 April. Anno M. D CC XVII.

Exponunt.

HEIDELBERG Æ,

Ex Typographejo JOANNIS MAYERI, Typogr. Anlico - Academi.

*Viro Prænobilissimo, Amplissimo,
Consultiſſimo*

**D. FRIDERICO
CASIMIRO
TILEMAN d. SCHENCK,**

COMIT. PALAT. CÆSAR. ET REIPUBL.
BREMENSIS CONSULI GRAVISSIMO,
PATRUO SUO, PATRIS LOCO

AD CINERES USQUE COLENDO

Hoc Specimen Academicum

Animo obsequioſiſſimo & mente
devotiſſima

Offert

Joh. Tileman d. Schenck
Respondens.

*De die qua Christus resurrexit ,
Tertia , eiusque mysterio.*

§. I.

Sapientissimus Regum Salomo , quando observaverat
 omni rei esse *in* tempus statutum & fixum , atque
 omni voluntati sive beneplacito , tum *DEI* , pro sua
 sapientia ordinantis , tum *hominis* diverso studio gau-
 dentis , esse *ny* tempus *opportunum* ; idque variis , tum eorum quæ casu
 fieri , tum quæ ab arbitrio hominum pendere videbantur , exemplis
 probaverat *Eccles. 3. 1. - 9.* Agnoscit quidem *ταλαπωριαν* hominum ,
 Deum tamen fatetur *unumquodque facere pulchre in tempore suo* ,
 atque homini , licet non allequatur opus Dei à principio ad finem
 penitus , in cor dedisse *הויהוה נה* h. e. *naturalem propensionem ad*
pervestigationem seculi & temporum , & ejus quod in iisdem fit. *Vid.*
Geier in h. l. Et sane utile est , atque jucundum *τα αορατα θεο τοσ*
ποτι μοσι νοσ μενοι καθορασθαι Rom. 1. 20. adeoque ad ipsa non modo
 opera , sed & eorum harmoniam temporumque momenta attende-
 re , & rationes eorum modeste investigare. Quemadmodum enim
 divinæ potentix atque providentiæ est , quod omnia fiant eo , quod
 destinavit & decrevit , *tempore* ; ita summæ sapientiæ indicium fa-
 cit , quod omnia eveniant *opportune* , in justa videl. mediorem adfi-
 nem ultimum subordinatione atque aptissima harmonia , ut omnia
 Dei opera sint quasi unum opus & unius structuræ partes , ex qua-
 rum *κατασκευη* & concinna dispositione operis totius pulchritudo
 reluceat.

A

§. II.

dāla proferentem Aaroni confirmatum est Sacerdotium. Num. 16. 41. & 17. 8. De voti aut voluntarii *sacrificii carnibus* ipso oblationis die, & die postero comedere licebat, non autem die *tertio*, quocumque ex carne oblata & *mortua* residuum, erat comburendum, quoniam Christus abjecta mortalitate, *die tertio* vitæ erat restituendus Levit. 17. & 19. 6. adeoque vivus non quærendus inter mortuos *Luc.* 24. 5. Ad hunc tridui resurrectionis Christi terminum etiam respicitur, *Hos.* 6. 2. denique adeo hoc notum erat, ut Judæi eventum metuentes, peterent sepulcri custodes, ad *tertium* usque diem *Matth.* 27. 64.

§. IV.

Operæ itaque pretium est, tum quomodo tot prædictiones totque figuræ impletæ, cernere, tum vero quæ hujus circumstantiæ tanta sollicitudine prænotatæ, & tam sæpe inculcatæ *Ratio* fuerit, inquirere; *Tertium* à morte Christi *diem* fuisse, qua Christus resurrexit, referunt Emauntici *Luc.* 24. 21. atque Apostoli 1. *Cor.* 15. 4. *Act.* 10. 40. & ipse Jesus *Luc.* 24. 46. asserunt, totaque Ecclesia in symbolo fatetur: Quomodo vero cum historiæ veritate congruat, non eandem conciliandi rationem ineunt Interpretes. Mortuum Jesum & sepulcro illatum die septimanæ sexto, qui Veneris nobis dicitur, ex Evangelistarum testimonio constat; Erat enim *parasceve* Judæorum *Joh.* 19. 42. dies sc. ante Sabbathum septimo die celebrandum, quo Judæi juxta *Exod.* 16. 5. 23. ad hanc festivitatem quiete celebrandam, omnia præparabant. Erat itaque *παρασκευασιον* interprete Marco cap. 15. 41, quod Latini ex gentilium ritu *cenam puram*, hebræi autem ערבת היום vesperam vocant; Licet enim & reliquæ festa magna suam habere videantur *parasceven*, quam ערבת היום nuncupant, proprie tamen & saltem juxta SS. Stylum, *παρασκευασιον* notat diem ante Sabbathum, quoniam in reliquis festis cibos præparare licebat *Exod.* 12. 16, adeoque tali præparatione opus non erat. *Vid.* *Boch. Hieroz.* P. 1. p. 567. quare verba *Joh.* 19. 14. παρασκευη τη

intelligimus non de die ante pascha, sed de parasceve ad Sabbathum, ipso interprete Johanne cap. 19. 31. quæ paschatis vocatur, quoniam in festum Paschatis incidebat, uti nos dicere solemus, v. g. **Ostermontag** &c. quod vel inde evidens est quoniam, quod utique certum putamus, Christus eodem cum Judæis tempore Pascha comedit, quod præcedenti vespera factum fuerat, adeoque hæc dies mortis Christi parasceve ad pascha esse non poterat; Docent vero reliqui Evangelistæ fuisse parasceve ad Sabbathum, *erat parasceve & Sabbathum illucebat* Luc. 23. 54. quam ob causam Ecclesia primitiva, hoc die memoriam passionis & mortis peculiariter festivitate celebrasse videtur. *Origenes* certè *Parasceven* inter celebriora Christianorum festa refert, cum dominicos dies & *Parasceves* & Paschatis vel Pentecostes tempora, tanquam dies sacros commemorat *L. 3. contra Cels. edit. Frob. p. 758. & Constantinus M. cunctis sub Rom. Imperio de gentibus præcipit, ut Dominico die feriantur, atque diem qui est pridie Sabbathi similiter honorarent: in memoriam ut videtur earum rerum, quæ à communi omnium servatore istis diebus gesta perhibentur. Euseb. de vit. Constant. L. IV. cap. 18. Et Sozom. H. E. l. 1. c. 8. idem referens, addit. Diem vero qui Sabbathum antecedit, eo quod Christus crucifixus tum fuisset. Nobis germanis vocatur **Charfrentag** ut septimana ista die **Charwoche** / sive à carendo *carena*, propter jejunia, sive à vetusto vocabulo **Rarr** / quod multam sive penam pro debito significat, unde *carrina* vid. *Hospin. de Orig. Fest.* Hoc die expiravit Christus circa horam nonam Matth. 27. 46. Marc. 15. 32. adeo ut per tres ultimas diei horas mortuus, atque ante initium *ἡμέρας* Sabbathi sepultus, partem aliquam sexti in sepulcro exegerit.*

§. V.

Resurrectionis tempus suis etiam characteribus definitum, ut facile dies hebdomadæ primus intelligatur; erat *una*, sive *prima* Sabbathorum Matth. 28. 1. quæ Sabbatho finito, prima erat sequentis

(8)

sequentis septimanæ; Quum enim præterisset Sabbathum summo
 diluculo diei primi Marc. 16. 1. 2. primo Sabbathorum profundo
 diluculo Luc. 24. 1. primo die Sabbathorum quum adhuc tenebræ ef-
 sent Joh. 20. 1. *αὕη σαββατων* vespera Sabbathi, quæ more Romanorum
νοξ θυμυσπον post med. noctē incipientium, illucescente die primo finiri
 censebatur, Matth. 28. 1. egredientes mulieres & orto jam sole Marc.
 16. ad sepulcrum venientes, Christum suscitatum audiverunt, quod
 consentiens quatuor Evangelistarum testimonium ita omnes acce-
 perunt, ut eundem hunc diem primum, *resurrectionis Domini diem*
 crederent. Hinc factum ut hoc die convenirent, eumque celebra-
 rent cultu divino. Joh. 20. 16. Act. 2. 1. Act. 20. 7. 1 Cor. 16. 2. quam ob-
 causam dies dominica vocabatur Apoc. 1. 10. uti & hoc nomine ejus,
 tanq. solennis & festi, mentionem faciunt Tertull. de Idol. c. 14.
 Cyp. L. 3. Epist. 8. Ambros. Enarr. in Ps. 97. Hieron. in Ep. ad
 Gal. 4. 10. *August. contra Adimant. c. 16. & Epist. 119. & de civitate*
Dei. l. 22. c. 30. & c. vid. Paerson in Symb. Quon. vero mulieres primo
 die ad monumentum venientes, & lapidem revolutum, & Chri-
 stum suscitatum, & angelos testes resurrectionis offenderunt, dubium
 relinquitur, *qua præcisè hora surrexerit?* fatetur Dionys. Archiepisc.
in Epl. Bibl. PP. T. 3. p. 354. quod ab Evangelistis nihil accuratè, per-
 fectèque traditum, *qua hora surrexerit*, unde forte est, quod refert
 Gregor. Turon. *hist. Franc. l. 1. c. 23. Bibl. PP. Tom. II. p. 711.* quod
 multi patent dominicam resurrectionem *die septima* factam: No-
 tete inter diem septimum & primum resurrexisse, cum aliis etiam
Ambros. Tom. 5. p. m. 166. docet, & Hesyeb. Presbyt. Hierosol. ubi Evan-
 gelistarum relationes conciliat, dicit: *in tantum nox transierat, ut*
esset tempus gallorum canus, qui lucem futura lucis præcedit, ideo-
que etiam eo articulo temporis, non autem vespera, qua Sabbathum
insequitur, finientes jejunia, latari incipimus & nos oblectare. vid.
Bibl. pp. T. 12. p. 190. Probabile nobis videtur, eo temporis articulo
 ad vitam revocatum, quò terræ motus factus, & angelus de cælo
 descendens hunc quasi dimisit captivum. De terræ motu consentit
Paschas. Rasbert, in Matth. c. 28. 2. quando ei tanq. effecto, resurre-
 ctionem

tionem innectit tanquam causam. Tremuit terra, non quia angelus descendit de cælo, sed quia ab inferis reascendit Dominus. Nec minor puto, quam fuit, quando emisit spiritum, quia uterque motus terra vere insuetus fuit, quando magna ac plures Asia civitates corruisse leguntur: Et vero simillimum est, Matthæum hoc observasse tanq. ingens miraculum, quo Deus comitari voluerit, ut morientem, Matth. 27. 51. sic & resurgentem, atque divinæ ejus attestari gloriæ, fructusq. ut ibi mortis, ita hic resurrectionis indicare Hebr. 12. 27. porro & gloriosum ipsierat, quod *rursus in orbem habitabilem introducto primogenito*, adessent angeli ministri, eumque adorarent Hebr. 1. 6. Denique Custodes, qui sepulcrum vacuum ingressi non videntur, ita tamen hæc gesta retulerunt, ut Sacerdotes Christum surrexisse crederent Matth. 28. 12. Jam vero Matthæus ita refert terræ motum, & angeli descensum ꝑ. 2. custodumque in urbem adventum ut colligi possit, hæc accidisse postquam venissent, adeoque oriente, vel jamjam orituro sole. Itaque die XV. mensis Nisan circa horam nonam mortuus, & sub finem noctis, quæ diem XVII. præcedebat, resurgens, vix quadraginta horas inter mortuos exegit, quemadmodum suscitatus, *totidem* dies in hoc mundo versatus, donec in cælum ascenderet.

§. VI.

REVius autem videtur hoc temporis intervallum, quam quod in signo Jonæ prænotatum; Jonam, sive nomen, sive munus, sive eventum spectemus, typum fuisse Jesu Christi, demonstrari facile possit: Inter alia acute & ad rem observat Hieronymus egregiam inter statum Jonæ, in ventre piscis, atque Christi sub morte, convenientiam: *Jonam cetus piscis excepit immersum, sed non contigit devoratum: & quem malitia hominum perdidit, bestia esuriens custodivit, plenis visceribus famem patitur, & in prædam, quam absorbuit nihil sibi licere miratur: Quis est iste, qui inter avidos victus absumi*

absumi potest, consumi non potest. Cibus est, corruptio non est. Tra-
ditur perditionis profundo, & servatur ipsius mortis obsequio &c.
 vid. *Tom. 9. Epist. 29. de Resurrect. Dom.* Non autem tantum domi-
 nus in hoc signo statum Jonæ in ventre piscis, & sui in corde terræ
 comparat, sed & utriusque durationem, *tres dies & tres noctes*:
 de Jona legimus quod in ventre piscis fuerit, *tres dies & tres noctes*:
 Jon. 2. 1. & Christus hoc signum in eo impletum iri docet, quod &
 ipse futurus sit in corde terræ *tres dies & tres noctes*; quod quomodo
 cum mora Christi in sepulcro conveniat, quaeritur? Veteres quidam
 tres horas tenebrarum tanquam *noctem*, in computum vocarunt,
 quod nec *Theophylactus in Matth. c. 28.* improbat: *Sexta hora pa-*
rasceves crucifixus est, ab illa ad nonam fuere tenebrae, per has mihi no-
ctem intelligas; iterum à nona lux, hoc est dies: Ecce diem & noctem:
iterum, nox parasceves & dies Sabbathi. Ecce secundam diem &
noctem; nox quoque Sabbathi, & diluculum dominica, juxta Mat-
thæum, quod illucescebat in unum Sabbathorum: à diluculo enim &
dies totus numeratur; Ecce tertium diem & noctem. Atque hoc
 consilium solem capisse abbreviandi diem & noctem passionis, ne
 demoraretur salutem mundi, rhetoricatur *Ambros. de interp. L. 1.*
c. 5: inter recentiores *Cloppenburgius* eandem sententiam refert.
 Non tamen ea satisfacit *Augustino*, quoniam nec hoc modo tres
 erunt dies, licet tres numerentur noctes, vid. *Tom. 4. de consensu*
Evang. l. 3. p. 507. *Tichonius* adversus hanc computationem, eodem
 utitur argumento; videlicet, quod nec hac ratione tres noctes &
 tres dies integræ, si à tenebris, tanquam nocte, fiat numerandi ini-
 titium, quia sic erunt tres noctes, duo vero tantum dies; si vero lu-
 cem has tenebras præcedentem, putare velis diem *primum*, seque-
 retur, Domini diem esse quartum. Porro observat ejusmodi
 signa non turbare *elementorum rationabilem cursum*: nec ali-
 quid in hoc sexto die mutatum, cui tres illæ horæ non accessere,
 ut constaret XV. horis; Et si illud tempus tenebrarum & redeun-
 tis lucis, pro nocte & die habebis, à sexta præcedente & septima
 sequente distinctis, sequeretur hebdomadam istam habuisse dies
 octo,

Octo, atque bis fuisse Sabbathum : Denique compendio probat, tres horas tenebrarum, non pertinere ad sepulturam domini, eo quod adhuc viveret. Lib. de Regul. reg. 5. vid. Bibl. pp. T. 6. Alii initium hujus temporis deducunt à nocte præcedente, qua proditus ; & Theophylactus quidem, dum tres horarum tenebras connumerat, tanquam cum sequenti luce peculiare *νυχθημερον* facientes, ita rationes confert, ut Christum ad vesperam diei septimæ resurrexisse dicat ; quod cum durum nimis sit, & communi de Resurrectionis Domini tempore sententiæ adversum ; alii idem servantes initium, sed tenebrarum tempus sexto die ; relinquentes, finem ponunt in vespera diei primi, quando Christus sese discipulis manifestavit, ut quidam recentiores ; potest autem & huic interpretationi illud *Tichonii* opponi, sc. non posse huc referri integram noctem & horas novem diei sexti, eo quod adhuc viveret, nec diem primum à diluculo ad vesperam, eo quod jam resurrexisset, & sese quibusdam ostendisset, adeoque nec ab initio noctis sexti, nec ad finem diei primi, dici potest fuisse in corde terræ. Maiunt ergo plerique Veterum & Recentiorum hoc exponere per *Synechdochen*, ut pars intelligatur pro toto, quod nec displicet *Theophylacto* l. c. *Augustinus* vero adtruit dicens. *Restat ergo, ut illo scripturarum usitatissimo loquendi modo, quo à parte totum intelligitur, inveniamus extremum diem ; tempus pasceves, quo crucifixus & sepultus est dominus, & ex ipsa extrema parte totum diem cum sua nocte, qui jam peractus fuerat, accipiamus : medium vero id est Sabbathi diem, non à parte, sed integre totum ; tertium rursus, à parte sua prima, id est à nocte totum cum suo diurno tempore, ac sic erit triduum ; Quemadmodum illi octo dies, post quos ascendit in montem, quorum medios integros attendentes *Matthæus & Marcus* dixerunt sex dies : quod *Lucas* dixit post octo dies. *Tom. IV. de consens. Evangel.* atque dicit : *Antiquos patres ita exposuisse, quod Christus de tribus diebus & tribus noctibus dixerat. Vid. Tom. IV. quest. 65. Dialog. q. 13. vid. eund. de Trinit. l. 2. c. 6.* sic etiam *επισημασμενος* intelligit *Hieron. in Jon. 2. 1.* Et *Euseb. Episc. Gallic. de Symb. homil. 2.* agnoscit hanc regulam doctissimorum, qua pro parte totum*

torum dicitur *Bibl. pp. T. VI. p. 630.* Nec obstat quod Christus exprimat
tres dies & noctes, siquidem familiari locutione hebræorum, com-
 positionibus vocum minus assuetorum, intellexit per diem & no-
 ctem *νοξ* *θημερον* vel *ημερονυκτιον*, quod integrum scilicet 24. horarum
 spatium & diem & noctem comprehendit, uti Gen. 1. sæpius, *ve-*
spera & mane dies unus. Adde Dan. 8. 14. & 7. 26. quod & *Galenus*
monet de Crisib. Lib. 2. & Basilius observavit hoc de more scripturae
esse, in Hexam. hom. 3. vid. Paers. in Symb. artic. 5. Hujus vero quæ-
 libet pars per Synechdochen *νοξ* *θημερον* vocari potest, ut v. g. tres
 horæ ultimæ dici sextæ, totam *diem sibi vindicent*, cui etiam *nox sua,*
quæ visa est jam transacta, conjungitur. *Euseb. Episc. Gallic. l. c.* con-
 similiter *Tichon. lib. de Regulis, Reg. 5. de temp. Noctis autem &*
diei 24. horæ unum tempus est, nec adjiciuntur noctes diebus nisi certa
ratione. Quod si nox & dies unum tempus est, novissima hora diei &
diem totum & noctem transactam retinet; Itaque sic Christus in
 sepulcro intelligitur fuisse tres dies & tres noctes, ut nox tanquam
 diem præcedens numeretur, *b. e. ut in die presenti nox sit præterita,*
& in nocte presenti dies crastinus, quod observante *Tichonio,* competit
 operibus Dei, ut non dies obscuraretur in noctem, sed nox luceat in
 diem. Ipsa enim nox illuminatur, & efficitur dies, quod est figura
 eorum, quæ facta in Christo. Quoniam Deus qui dixit, *de tenebris*
Lumen fulgere in cordibus nostris &c. Nox transiit, dies autem appro-
pinquavit &c. prius enim est, quod carnale est; dein quod spirituale;
 Quando vero Christus diem præmisit, dicens tres dies & tres noctes:
 Idem *Tichon. Resp. dies autem noctibus dignitate, non novitatis or-*
dine præferuntur. Bibl. pp. T. VI. p. 61. Atque verum esse hunc verbo-
 rum illorum sensum, neque aliud temporis intervallum indicari
 ista locutione, Christus ipse docuit, quando alibi sæpius *tertio die*
 se resurrecturum prædixit, quo juxta communem loquendi usum
 & dies mortis & resurrectionis comprehenditur, uti multis exemplis
 sacris & profanis hoc probat *Paerson. in Symb. artic. 5. p. 402.* neque
 minus Christum adimplevisse Jonæ signum dici potest, quod *Jon.*
 2. dicatur *dies tres & noctes tres* fuisse in ventre piscis; *Is enim qui*
se

se *Jona* typum expressurum receperat; quum eum exacte nosset, (quippe qui etiam *Jona* adesset, quum in profundum ageretur, atque è profundo ejiceretur.) eum quoque accurate explevit, tanto temporis spatio in sepulcro commoratus, quanto *Jonas* in *Ceti* ventre. *Isidor. Pelus. l. i. Epist. 114.* Adeo ut potius Christi tanquam antitypi exemplo discamus, *Jonam* non diutius in ventre pisces, quam Christum in terræ corde commoratum, videl. ad quadragesimam fere horam, quod utrinque mysterio non caruit; uti enim XL. horæ quas *Jona* in pisce sepultus, XL. diebus, qui *Ninivitis* ad poenitentiam concessi, ita XL. horæ, quas circiter Christus, viventium terra ejectus in sepulcro delituit, totidem quasi annis, quos Deus *Judæos* ad diem judicii ipsorum toleravit, exacte respondent.

S. VII.

Quæ vero definiti hujus temporis ratio, & quam ob causam sapientia divina, tertium à morte diem, resurrectionis terminum constituerit, indagandum. A typo hanc, & q. ultimam deducere, ut sc. is adimpleatur, nihil est, quum typus sit propter antitypum, & umbra ejusque ratio, pendeat à corpore; Expectat quidem Ecclesia restitutionem post biduum, ut tertio die vivat *Hof. 6. 2.* idque cum respectu ad resurrectionem Christi, unde colligere licet, in hac resurrectionis dominicæ circumstantia, figuram quandam exhibitam factorum Ecclesiæ, modique & temporis ejus restitutionis, atque admirari debemus, profundissimam DEI sapientiam, quæ ἀλληλεχίας istam caput inter & corpus instituit, ut *συνα* sit *συναμολογησενον*, & eadem cum capite fata experiatur. Non tamen ideo hoc Christo contigit, quia simile quid in Ecclesiæ fati aliquando expectandum, sed potius Ecclesiæ fata ita disposuit Deus, ut Christo exemplari, responderet imago. Ex ipsius ergo resurrectionis sive natura, sive causis, sive fructibus, si quæ datur, petenda est hujus temporis ratio: In genere quidem, uti in certo temporis articulo, quicumque ille demum esset, Christus resurge-
re

re debebat, ita magnum addebat momentum, istius articuli à Deo definiti *prædictio*; Poterat enim exinde non tantum Christus agnosci verus Propheta, sed & insignis in eo erat *character* Messia, qui in solo Jesu nostro *tertio die* gloriose resurgente, quod nemini præter ipsum contigit, conspicuus, quare tantopere hoc metuebant Judæi Matt. 27. quod & ipse Christus *signum* dederat Matt. 12. & Apostolus *juxta scripturas* evenisse urget 1. Cor. 15. 3. Quoniam vero eundem habuissimus characterem veri Messia, si vel alium quemvis diem, maxime talem, quo nemo alius resurrexerat, Deus definivisset, atque prædixisset; videtur sapientiam divinam rationem intendisse aliam, ob quam hunc præcise *tertium*, seu tempus maxime *opportunum* constituerit; Non alienum est, quod quasi ex rei natura vulgo asseritur, convenientissimum fuisse hunc diem tertium, quoniam si citius in vitam revocatus, dubitari potuisset, num mortuus vere fuerit; Si tardius, exemplo Lazari *joan. 11.* corruptionem videre potuisset; Placuit ergo Deo, (verba sunt *Cl. Witsii*) tanti temporis in sepulcro mora, quod & longitudine sua certitudini mortis Christi attestaretur, & brevitate sua attemperatum esset Dei consilio, de Christo à corruptione præservando: *Tribus diebus mortuus esse voluit, ut nemo eum mortuum esse ambigeret. Chrysost. in Matth. 12.* quare autem adeo suscitari festinavit, & non quousque boni, qui *mortui sunt, alii suscitentur in fine mundi, expectavit?* Dum quaerit *Petr. Alphons. Dial. Tit. II. Resp. Alii namque mortui peccata in mundo plura commiserunt, quin & pro Adami delicto mortem, peccati sc. peccati susceperunt &c. ille autem peccatum non habuit, imo sponte sua & pro nostra redemptione occubuit:* Eandem rationem *Richard. Eremit. Symb. Apost. Enarr. promit. quia Christus non erat debitor mortis, ergo non debuit differre usque ad finem, resurrectionem suam:* Quam parum autem hæc valeat ratio, ex eo evidens est, quod Christo quam maxime mors illa fuerit peccati pena, quam nostro loco sustinuit, *traditus propter peccata nostra Rom. 4.* Sanius est quod addit: *Non expectavit resurgere cum aliis in die ultimo, ne crederetur penitus extinctus. Ibid. Bibl. PP. Tom. 26. imo ne*

diu inter mortuos esset, & Patris atque Filii gloria *Rom. 6. Rom. 1.*
 & nostra salus postulabat, quoniam non tantum per resurrectionem perfectum sese Sponforem probavit, qui mortem moriendo vicerit, ab ea autem adeo vinci & subigi non potuerit, *ut videret corruptionem*; sed & consummatum se Salvatorem exhibere, atque salutem promeritam, modo consummatori nobis applicare haud potuisset, nisi victor ex mortuis resurrexisset, qui *κεφαλὸς τῆς ἐκκλησίας* & *μεσότης* Hebr. 7.22.8.6. debebat esse *πρωτότης* *ζων*, ut *eis το πρωτοτης* salvare posset, qui per ipsum adeunt Deum Hebr. 7. 25. Ita ut Novi Testamenti œconomia ante aperiri non potuerit, quam Christus executor ejus, in vitam revocatus, gloriosum corpus, tanq. certissimum satisfactionis præstita, & salutis impetrata argumentum, sibi rursus univisset: adeo hæc evidentiâ & certa sunt, ut expositione aut probatione ulteriori non indigeant; Nondum tamen docent, Christum præcise die TERTIO resuscitandum fuisse, quum ad quartum, vel quintum, vel alium sequentem is impedire corruptionem potuisset, qui cavebat ne ossa confringerentur.

§. VIII.

FATEMUR in arbitrio Dei positum fuisse, quemcunque vellet, Resurrectioni Filii destinare diem, & si perinde erat, quocunque demum die ad vitam revocaretur, potuisse Deum definire quemcunque alium, licet nulla peculiaris subesset ratio, quæ hunc præ illo opportuniorem faceret; Suspiciamur tamen graves habuisse Deum causas, ob quas rem ita disponderet. Ita enim decet nos sentire de sapientia Jehovah, *cujus cogitationes sunt valde profunda*, Pf. 92. 6. quique omnia facit sapienter Pf. 104. 24. Cum primis de hoc opere, quod omnium quasi operum divinorum apex & centrum est, illud præsumendum; & quum tempora cultus Leviticæ fuerint typica, & numeri dierum in aliis casibus & eventibus mystici, quare non arbitraremur huic etiam numero subesse MYSTERIUM? Facilius hoc nobis persuaderi patimur, si recordemur hanc temporis circumstantiam & olim aliquoties præfiguratam, & sæpius à Christo prædictam, & quidem ita propositam, ut constet,

stet, non casu accidisse, sed ex sapientissima causa ita statutam esse, utpote quæ ad signum illud Matth. 12. ipsumque resurrectionis mysterium pertineret 1. Cor. 15. *August. Epist. 119. quæ est ad Januarium op. tom. 2.* multiplex & grave mysterium in circumstantia temporis, tum passionis tum resurrectionis Jesu Christi agnoscit, atque ad quæstionem, *cur anniversarius dies celebranda Dominica Passionis, non ad eundem redeat anni diem, sicut dies, qua traditur natus?* Resp. *Hic primum oportet ut noveris, diem natalis domini non in Sacramento celebrari; sed tantum in memoriam revocari, quod natus sit &c. Sacramentum autem est in alia celebratione, cum rei gesta ita rememoratio sit, ut aliquid etiam significari intelligatur, quod sancte accipiendum est. Eo itaque modo agimus Pascha, ut non tantum in memoriam, quod gestum est, revocemus, id est, quod mortuus est & resurrexit, sed etiam cetera, quæ circa ea attestantur, ad sacramenti significationem non omittamus.* Et deinceps c. 9. quando agit de Sabbatho inter mortem & resurrectionem Christi medio, addit: *quod non frustra factum esse credendum ab illo, qui est ante tempora, & per quem facta sunt tempora, & qui venit in plenitudine temporum, & qui potestatem habet ponendi animam, & iterum recipiendi eam, & ideo non fatalem, sed opportunam sacramento, quod commendare instruerat, horam expectabat, cum diceret, nondum venit hora mea.*

§. IX.

QUODNAM autem in illo triduo MYSTERIUM lateat, in eadem Ep. in qua multa de rebus visibilibus, tanquam invisibilium figuris, Augustinus indagaturus, ad numerum ternarium respiciens, dicit: *cap. 3. Quia vero in toto tempore seculi nunc TERTIUM tempus apparuit, ideo resurrectio domini tridwana est: primum enim tempus est ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia, ubi jam manifestatio est sacramenti prius occulti in prophetico enigmate.* Idemque mysterium etiam in eo observat, quod post XIV. illius mensis diem, adeoque septimana à Novilunio *tertia* hæc facta fuerint,

quon. *septenarius numerus solet in scripturis ad quandam perfectionem mysticus apparere. Vid. l. c. cap. 3. & 5.* Agnoscit ergo Augustinus triplicem Fœderis gratiæ æconomiam, quarum quælibet hebdomadam facit, atque putat, ideo Christum *tertia* ut septimana, sic die resuscitatum, quon. ab ipsius consummatione TERTIUM tempus, quod gratiæ est & plenitudinis, initium ducit: Quomodo autem duoprecedentes dies mortis & sepulturæ, duorum ante Christum temporum, figuram exhibuerint, non satis exponit, nisi eo referre velis quod de Sabbatho dicit *cap. 13. Solum celebrandum Sabbathum, traditum est, quia antea erat requies mortuorum, resurrectio autem nullius erat, donec veniret Christus &c.* Forte tamen ad illustrationem sententiæ Augustini dici posset, diem mortis & sepulturæ Christi, in eo respondiße toti temporum ab Adamo ad Christum, quod *maledictio*, uti tunc quidem terræ, & sano sensu Ecclesiæ, ita nunc maxime Christo incumberet, qui in cruce mortuus, tanquam suspensus adeoque impurus Deut. 21. ad tollendam à terra maledictionem sepulcro illatus; Quemadmodum vero in eo conveniebant utraque tempora ante Christum, quod quodammodo sub maledictione adhuc essent, in eo autem differebant, quod sub V. T. in terram Canaan, tanquam in requiem introducti, accepissent promissionem, sed quasi in typo, cœterum autem maledictionis adhuc existentis multa experirentur signa, & detinerentur captivi in fovea existentes *Zachar. 9. II.* Ita etiam Christum die mortis, ratione passionum consummarus, & quoad spiritum cœlo illatus, nondum tamen justificatus, quamdiu sub maledictione corpus esset in sepulcro: Nolumus vero his inhæ- rere, quæ tantum ad Augustini sententiam illustrandam, ut diximus, proferre placuit: Aliud MYSTERIUM idem in triduo isto reperit, *l. c. cap. 14. Attende igitur sacratissimum triduum crucifixi, sepulti, suscitati; Horum trium quod significat crux, in presenti agimus vita: quod autem significat sepultura & resurrectio, fide ac spe gerimus.* Atque prolixè & acute ibidem cum cruce Christi, ejusque partibus & crucifixi modo, crucifixionem veteris nostri hominis comparat. His nihil addimus, nisi hoc forte, ut, si ita velimus diem cru- cifixio-

operandi ordine & modo *tertius*, suum hoc munus & opus TERTIO die exequi voluit.

§. XI.

HÆcita cogitari possunt; Eo tamen propenderit animus, ut *mysterium* potius in OPERE IP SO, quod *cæcis his diebus* ob causas mysticas adstringere voluit sapientia divina, quam in illius causa vel *Authore* quæramus. Quod si enim intelligamus rationes ob quas SEXTO die septimanæ Christus debuerit mori, SEPTIMO in sepulcro quiescere, & OCTAVO, sive sequentis hebdomadæ PRIMO resurgere, eadem opera *mysterium* hujus TRIDUI agnoscemus: Die hoc *sexto* ex peculiari Dei consilio Christum debuisse pati & mori, vel inde est evidens, quod hoc divina ordinante providentia, præter spem atque Judæorum consilium ita factum sit, Matth. 26. 3. 4. 5. Erat dies XV. mensis *Nisan* primus *Paschatis*, & isto anno *sextus* septimana: quæ omnes circumstantiæ totidem erant characteres illius temporis, quo decebat Sponsorem per passiones consummari, ut mortis & meriti fructus obsignaretur. Mensis *Nisan* erat à Tisri, initio anni civilis, *septimus*: debebat enim sub finem œconomia veteris, opus suum perficere Messias: Ab eo deinceps annus *sacer* initium ducebat, Exod. 12. quia à morte Christi incipit annus *gratia*, quando omnia fieri debebant *nova*, Apoc. 21. 5. ut qui est in Christo, *nova* sit *creatura*, & quidem per *Novum Testamentum* in sanguine Christi Matth. 26. *Tisri* caput erat anni *civilis* in memoriam *creationis* primæ. *Abib* vero anni *sacri*, quoniam causa & conservacionis mundi & Ecclesie, seminis Dei, nunc post lapsum non est opus *natura* creationis primæ, sed negotium *gratia* creationis secundæ, non Dei ut *Creatoris*, sed Christi *Redemptoris*. *Tisri* incidebat in æquinoctium *autumnale*, quod dura incipiebat hÿems; Ex lapsu enim hominum factum, ut & terra mox maledictionem sentiret, & omnia mortis imperio subessent, uti etiam *novum* annum *civilem* Judæorum mox sequebatur *dies afflictionis*; At vero Christus suum opus complere debebat mense *Nisan*, qui incide-

incidebat in æquinoctium *Vernale*, à quo incipit formosissimus annus, quo DEO emittente Spiritum suum, omnia recreantur & *renovatur facies terra* Psam. 104. 30. *Abib* hinc dicebatur hic mensis Nisan Exod. 13. 4. quod hebrais *spicam recentem* sonat, quoniam eo mense, in calidioribus istis regionibus, segetes ad vitam necessariam maturescebant, emblemata fructuum mortis Christi, qui corpus fractum dedit nobis in cibum, atque à cujus morte larga messis est bonorum N. T. Ab æquinoctio illo dies noctibus fiunt *longiores*, ut significetur novam lucem mundo tum affulxisse, pulsus per Christum erroris & ignorantiae tenebris. Non *ab initio* mensis Christus consummatus, sed in *plenilunio*, debebat enim Christus se exhibere in *plenitudine* temporis Gal. 4. Imo Luna *decrescens*, in quo etiam fructum mortis Christi observat *Augustinus*, *Epist. 119*. supra laudata; Ubi *Lunam* Adami, hominis peccatoris, & Ecclesiae in mortalitate carnis constitutæ, figuram agnoscit: Porro *non augetur* lunam ad oculos nostros, nisi à sole recedendo, neque *minui*, nisi ad solem ex parte alia propinquando, docet; Adeo ut quo minus terricolis appareat lucida, eo magis à superiori parte illustrata sit &c. Anima quippe humana recedens à sole iustitia, ab illa scilicet *interna contemplatione incommutabilis veritatis*, omnes vires suas in *terrena convertit*, & eo magis magisque *obscuratur in interioribus* ac superioribus suis; sed cum redire ceperit ad illam *incommutabilem sapientiam*, quanto magis ei appropinquat affectu amoris, tanto magis *exterior homo corrumpitur*, sed interior *renovatur de die in diem*, omnisque lux illa ingeni, qua ad inferiora vergebat, ad superiora *convertitur*, & à terrenis quodammodo aufertur, ut magis magisque huic seculo moriatur, & *vita ejus abscondatur cum Christo in Deo*: quibus deum subjungit: *Transitum illum de alia vita in aliam vitam*, quod *Pascha nominatur*, à XIV. Luna voluit observari, ut non solum propter tempus tertium, quod supra commemoravi, quia ibi incipit *HEBDOMADA TERTIA*, sed etiam propter ipsam *TERTIAM conversionem ab exterioribus ad interiora*, de luna similitudo *assumeretur*. Quod suo loco relinquimus. Si vero hoc sensu id accipiamus, ut intel-

C

ligatur

ligatur Regnum Christi non esse *de hoc mundo*, & parte superiori, quæ terricolis non conspicitur, à Christo illustrari, cogitatio saltem pia est; Notum etiam est, V. T. cum *nocte*, quam *luna*, & N. T. cum *die* comparari, quem *sol* regit, Christus autem *sol Justitia* est *Mal.* 4. 3. Ad rem presentem magis facere videtur, quod *dies* fuerit mensis *XV.* adeoque initium *TERTIÆ* septimana, uti observat *Augustinus*, quia initium *TERTIÆ* œconomix, quæ N. T. est, sanguine suo dedicare Christus debuit: Non tamen cujuslibet mensis, sed tantum *Abib* dies *XV.* opportunus videbatur Passioni Christi, quoniam *Pascha* erat; Hoc *transitum* sonat, quo refert *August.* *Joh.* 13. 1. ante festum Paschæ, sciens Jesus, quod venisset hora ipsius, *ut transiret ex hoc mundo ad Patrem &c.* potius tamen hoc nomen gerit, quia Deus, dum primogenitos Egyptiorum necabat, *transiit* præter ostia Israëlitarum, videns postes eorum sanguine agni tinctos *Exod.* 12. 13. quare etiam *agnus*, cujus sanguine transitus hujus causa, vocatur *Pascha* *Exod.* 12. 21. *Luc.* 22. 7. Christus autem *nostrum Pascha* est *I. Cor.* 5. 7. debebat ergo in *Paschatis* festo mactari. Non tamen ea die & hora, qua agnus paschalis occidebatur & parabatur, decebat enim *antitypum* sequi *typum*, & corpus umbram: Imo mactatio agni umbratilis, anticipabat quasi *Paschatis diem*, Christus autem ut *verum Pascha*, *ipso primo paschatis die* oblati est. Incipiebat ille à vespera, qua agnum comede-
bant, & nocte qua emissus angelus percussor *Exod.* 12. 23. Ea vere & proprie erat *Pascha* *ψ. 11. 12.* qua Deus judicium exercuit in *Ægyptios*, & pœnam de iis sumit; Atque hac ipsa nocte, princeps hujus mundi exiit adversus Christum, atque Deus Judex pœnam sumit de peccatis hominum, quæ in agnum hunc Paschalem irruerant, adeo ut ante istius *noctis* finem, mortem obiret: *Hoc die XV. Nisan* dimissi ex *Ægypto* Israëlita, qui VIImo ab eo die, nempe *XXI*mo Mare rubrum egressi, ab *hostibus* eos insequentibus & suffocatis, plane liberati. Eodem itaque die per Christum impetrata manumissio & libertas, cujus fructum pleno demum titulo consequitur *Ecclesia*, *vindice sui*, omnibusque hostibus judicio divino substra-

tis

tis & interentis; Denique nec perinde esse videbatur, Christum quolibet die XV. mensis Nisan (qui alias in quemcunque septimanae diem incidere poterat) pati & mori, sed ita direxit divina sapientia, ut iudicium Dei experiretur, & satisfaceret illo die XV. Nisan, qui erat *SEXTUS* hebdomadae. Observavit jam Augustinus numerum VII. perfectionis esse & *mysticum*. Illud fundamentum habet in *prima mundi hebdomada*, qua Deus Creator opus perfecit, quod Novae Creationis typus erat: Die *sexta* homo conditus, operum Dei Colaphon. Quod si probari posset, *eodem* die hominem esse *lapsum*, & à Deo in iudicium vocatum, egregiam possemus ostendere convenientiam inter *sextum* diem *prima* huius hebdomadae, & illum *sextum* quo Christus in iudicium vocatus, Adami peccatum expiavit; Sed hypothesin incertam, imo falsam, mittimus; Certius est, quod *hoc* die *sexto* opus creationis *consummatum*, atque ex *Adamo dormiente* condita *Eva*. In eo typus erat *consummationis* operis *Gratia*, & *Ecclesia* ex aperto Christi mortui latere proditura, confer. Ephes. 5. 23. -- 28. Opus Christi ut Salvatoris duas quasi partes habet, *impetrare* enim salutem debuit & *applicare*; Illud *satisfaciendo*, hoc vero actu *salvando* s. vitam & salutem conferendo peragit, utrumque autem consummat per gradus; *Illud* quidem reatum in se suscipiendo, patiendo & moriendo; *Hoc* autem Ecclesiam colligendo, sanctificando, regendo, glorificando; Hinc *duplex* Christi *adventus*, ad utrumque hoc opus diversis vicibus perficiendum Hebr. 9. 28. *Alter* in *sine* saeculorum, quando hostibus omnibus devictis regnabit gloriosus, suosque demum, iudicio extremo peracto, in gloriam caelestem deducet, atque ita Deo & Patri *Regnum* tradet 1. Cor. 15. 24. *Prior* in *sine* prioris temporis V. T. expirante scil. *sexta* eius *periodo*, in requie N. T. terminanda. Quemadmodum ergo Deus *Creator* opus suum perfecit die *sexto*, quando creabat hominem ad imaginem suam, atque ex latere dormientis Adami uxorem formabat; Ita Christus suum opus perfecit, quando apparuit tanq. *Filius hominis*, qui geritbat imaginem Patris Hebr. 1. 3. atque moriendo sanguinem effudit,

ex quo tanq. ex latere ejus aperto, uxor ipsius Ecclesia efformaretur. Debit ergo & sexto tempore apparere & sexto septimanæ die mori, ut constaret, ipsum moriendo hoc suum opus, ad quod perficiendum missus, vere consummasse, quod & ipse Christus testatur, quando exspirans dixit *consummatum est* Joh. 19. 30.

§. XII.

Adem divina sapientia ex consimilibus causis disposuit, ut Christus die SABBATHI integro sepultus esset & maneret. SABBATHUM commendatum est priori populo in ocio corporali temporaliter, ut figura esset Sanctificationis, in requiem Spiritus S. dicit August. Epist. 119. Injunct eius celebrationem Deus præcepto IV. quon. ipse, opere creationis per VI. dies consummato, requievit die VII. Simul vero ad educationem populi ex Ægypto præcedenti die factam respicit, nam qui legem hanc dabat, erat Deus qui eduxerat populum ex Ægypto Exod. 20. quæ ut generalis totius legis ratio erat & obligationis vinculum, ita specialius observandi Sabbathi; Memento quod & ipse serviens in Ægypto & eduxerit te inde Dominus Deus tuus, in manu forti & brachio extenso, idcirco præcipit tibi, ut observares DIEM SABBATHI Deut. 5. 15. Primum illud Sabbathum quando Deus quiescendo sanctificavit, eique benedixit Gen. 2. 2. 3. indicare voluit, quis omnium operum suorum finis, nempe, ut ipse gloriam in iis consequendo, iis acquiesceret, atque creaturæ, maxime rationales ad ipsius Sabbathum perductæ, in Deo conquiescerent quiete sempiterna. Quare septem dies genesis legens, invenies septimum sine vespera, quia requiem sine fine significat, dicit August. l. c. Uti vero Creatio prima secunda, & opus Creatoris operis Redemptoris typus est; Sic & Sabbathum primum illius quietis, quæ sequitur consummatum opus Redemptoris, figura est; Per primam creationem ex rudi & inerti mole, aquis vi expansi discedere iussis, efformabatur cum suo ornatu Mundus, cui homo præpositus, ut beneficiis illis Dei frueretur, & ad illius gloriam omnia referret, in quo verum consisteret Sabbathum. Per Redem-

Redemptionem, interpolata satisfactione, homo corruptus liberatur à reatu, & ad imaginem Dei efformatur, ut sit ad gloriam Dei cum propria salute: *Sabbathum ergo spirituale & verum est, quando & peracto operi acquiescit Redemptor, & Redempti ab operibus mortuis reatus & peccati servilibus liberati, in Christo vera & perfecta fruuntur quiete: Praefiguratum hoc fuerat olim per educationem ex Aegypto & introductionem in terram Canaan. Servitus Aegyptiaca & argumentum & typus erat servitutis peccati & reatus; Ab ea liberabantur, quando educti intromittebantur in possessionem terrae Canaan, quare etiam vocatur *requies Dei* Ps. 95. Eo vero praefigurabatur alius SABBATHISMUS populo Dei relictus, quo & ille & Deus *requiesceret* ab operibus suis Hebr. 4. 4. -- 9. Duos autem is pro duplici Christi munere gradus habet; Nam *consummationem* operis, quod in *applicando* salutem impetratam consistit, sequitur *Sabbathum* perfectissimum & *aeternum*. Consummationem autem operis *quo impetrat salutem*, SABBATHUM excipit, *quies* sc. ab omni opere, quod lex damnans postulabat à peccatore, quodque dum executus est Sponsor, justitiam aeternam adduxit, per quam pacem habemus cum Deo Rom. 5. & *animarum requiem* Matth. 11. quod *Sabbathum* N. T. est, in hac etiam *vita* sub Regno Christi, quod est justitia, pax & gaudium per spiritum Rom. 14. 17. *agendum*; Hebr. 4. Utrumque sub *Sabbathi hebdomadalis* figura adumbratum, maxime tamen, quod *consummationem* illius operis, quo salus *impetrata*, sequitur, & quod *in hac vita ingredimur*, Hebr. 4. Hoc enim respondet *liberationi ex servitute Aegyptiaca*, cujus memoriam in celebratione Sabbathi recolebant Judaei Deutr. 5. Consistit illud in *liberatione* Terrae, adeoque Ecclesiae à maledictione, (ex qua durus ille labor & manuum dolor sub peccati reatu) facta per *expiationem* peccati & *justificationem* Sponsoris. Atqui vero utrumque factum eo tempore, quo Christus in terra sepultus; siquidem postquam *die sexto* opus *consummaverat* Sponsor, Spiritum Patri commendans, caelum ingressus atque coram Deo iudice *justificatus, pretium laboris consecutus est*, dum ab omni debito, & molesto*

molesto propter peccatum labore *liber* declaratus, *jus & potestatem* accepit *salvandi suos*: Et uti *summus sacerdos* illato in Sanctuarium sanguine, sic Christus *illato in cælum Spiritu* à corpore soluto, *benedictionem* acquisivit: *Corpus* vero, cui ut mortuo & in cruce pendenti maledictio incumberet, Deut. 21. à superficie terræ amotum, atque intra ejus viscera absconditum, ut ita *maledictio* simul *amoveretur*, atque terra sive Ecclesia vero frueretur *Sabbatho*, Concludimus ergo convenientissimum fuisse Christum ipso Sabbathi *quoad Spiritum* in cælo comparere, quoad corpus vero in terra sepultum manere, & quidem tali Sabbatho, quod immediate præcederet dies sextus qui simul Paschalis erat, ut non tantum antitypus responderet typo, sed & de fructu consummati operis redemptionis constaret, nempe vera quiete, ut Christi sic & Ecclesiæ; Hoc adeo certum est, ut eandem ob causam Sabbathum illud typicum, quod quietem hanc ceu futuram præfigurabat, post quietem illam impetratam abolendum fuerit Col. 2. 16. quia implementum suum in hac quiete Christi, atque inde promanante Ecclesiæ quiete, consecutum est.

§. XIII.

Denique MYSTERII ratio postulabat, ut die septimæ PRIMA in vitam revocaretur & resurgeret Messias, quod præcepto de *oblacione manipuli* eodem die facienda præfiguratum Lev. 23. 11. coll. 1. Cor. 15. 20, 23. Uti vero dies ista respectu sequentium *prima*, sic respectu VII. præcedentium OCTAVA est: Oeconomia N. T. *Creatio novi Cæli & novæ terræ* vocatur Jof. 65. 17. & 66. 22. Apoc. 21. 1. 2. Petr. 3. 13. tum quia V. T. œconomia, quæ etiam sub symbolo *Cæli & terræ* venit, *commovenda* & amovenda, tum quia novum illud Regnum Cælorum & Dei introducendum Hebr. 12. 26. 27. cujus *consummatio* in fine seculorum expectanda, *initium* autem in promulgatione Evangelii & vocatione gentium habuit: Itaque juxta *numerum* dierum hebdomadæ primæ creationis, SS. *septem* N. T.

N. T. periodos five tempora commemorat, quod ex Apocalypsi notissimum est, & vel inde etiam constat, quod Sabbathum hebdomadale consummationem ejus connotaverit: PRIMUS itaque dies N. T. juxta typum *prima* creationis, quando futuri operis materia condita, atque lux producta fuit, *ille* dicendus, quo præcipua N. T. bona, justitia & libertas Ecclesiæ *parta & denunciata* sunt, uti & Apostolus Evangelii prædicationem cum Creatione *lucis* confert 2. Cor. 4. 6. Utrumque autem factum *in resurrectione Jesu Christi*; Per eam enim ipse demonstratus *Dei Filius* in potentia Rom. 1. & factus vivorum & mortuorum *Dominus* Rom. 14. qui ab ea statim *rex in Monte Zion* constitutus, *Regnum N. T. foris est*. Porro surgens *linteamina*, signa mortis & maledictionis in terra reliquit, suscitatus ad *justitiam* nostram Rom. 4. atque ut nos in *novitate vite* ambulemus Rom. 6. 4. & quidem in vera *libertate* N. T. deleto chirographo, expoliatis principatibus, abrogato jugo legis cerem. umbrisque cessantibus Col. 2. 12, 13, 14, 15, 16, 17. Quoniam cum ipso suscitato positi sumus in *supracælestibus* Ephesi. 2. 6, ut quaramus ea quæ *superna sunt* Col. 3. atque in terra militantes *potestatem* habeamus in Cælis, ad *Hierusalem* cælestem adducti Hebr. 12. 22. tanq. *cives* Regni Cælorum. Ex quibus evidens est, à *resurrectione* Christi *Creationem Novi Cæli & Novæ Terræ initium* ducere, quare & surrexit cum *terræ motu*, abolendæ economiæ V. T. indice, & discipulis sub *alia forma* Marc. 16. 12. apparuit; Ipse enim per Resurrectionem consummatus, *rursus introductus in orbem habitabilem Primogenitus* Hebr. 1. 6. & à *Deo Pacis* *dux* *Magnum ovium Pastor ex mortuis per sanguinem Testamenti æterni reductus* Hebr. 13. 20. Regnum cælorum N. T. promulgavit, quando eum *Princeps Pacis* discipulis *pacem* annuntiavit, & Apostolos ad prædicandum Evangelium instruxit Joh. 20. 21. locutus *de Regno Dei* Act. 1. 3. Oportebat itaque cum resurgere die septimanæ PRIMO, ut figuram diei Creationis PRIMI adimpleret, atque constaret per resurrectionem ipsius aboleri V. & introduci N. T. adeoque fructum ejus esse justitiam, pacem, libertatem, statum cælestem,

caelestem, totiusque œconomia F. G. immutationem, unde *novis* illa Novi Test. septimana initium ducat; Est vero hæc prima dies cum respectu ad VII. præcedentes, tanq. quæ Sabbathum sequitur OCTAVA: Hanc *Octavam* autem esse *Mythicam*, facile intelligemus, si attendamus, Deum sub poena excisionis præcepisse, ut præcise *octava die* circumcideretur Masculus Gen. 17. aliosque ritus Leviticis huic adstrictos tempori, in purificatione *Leprosi* Lev. 14. 10. 23. & *gonorrhœa affecti* Lev. 15. 14. & *sanguinis profluxu* laborantis 15. 29. nec minus *octavam* diem Festi Tabernaculorum etiam *sanc-tam* esse, & *Sabbathum* Lev. 23. 36. 39. Novimus plures inter veteres observare resurrectionis Christi diem esse OCTAVAM, qua ratione eam cum circumcisione comparant; *Justin. M. Dial. cum Triph. p. m. 201.* docet, *Circumcisionem die octava peragendam* ἡ ἡμερὰ τῆς ἑβδόμης *ab errore & pravitate, per eum qui à mortuis resurrexit una Sabbathorum, qua OCTAVA vocatur, & PRIMA sicut est, manet*: Eandem rationem à resurrectione Christi desumptam, *octiduana* circumcisionis reddit *August. de verb. Apost. Serm. 15. Tom. 10. & de Temp. Serm. 141.* Et certe prout Apostolus Col. 2. 11. 12. 13. docet, *resuscitatos* cum Christo circumcisos esse *circumcisione æx-cepto* ἡ ἡμερὰ τῆς ἑβδόμης adeoque circumcisionis mysterium in resurrectione Jesu Christi esse completum, ostendit; Peregrinum videri non debet, si *diem* circumcisionis cum *die* resurrectionis Christi comparemus, eumque ceu consummationis emblema spectemus; Pro diversa autem numerandi ratione vel *totam œconomiam* N. T. cum respectu ad septimanam V. T. præteritam, vel ipsam *beatam aternitatem*, quæ N. T. œconomiam sequitur, dies hæc *octava* denotare potest. Scilicet si opus *impetranda salutis* spectemus, quod in fine VII. dierum s. periodorum V. T. per Christum, qui per *semetipsum purgatione peccatorum nostrorum facta, consedit in dextra Majestatis in excelsis* Hebr. 1. 3. consummatum est, hic dies VIII. Sabbathum illud Sponsoris consummati excipiens, ipsum *Regnum Cælorum*, sive œconomiam cœlestem sub N. T. significabit; Si vero negotium *applicanda salutis* consideremus, cujus demum in *vita æterna* expectanda

pectanda est *consummatio*, atque diem VIII. vel ad VI. periodo;
V. T. & *Sabbatum* ejus quod per totam œconomiam N. T. durat;
vel ad VII. periodos Regni Cœlorum N. T. referamus, denotabit *Re-*
gnum Gloria, beatamque vitam post seculorum consummationem
expectandam. Hinc est, quod *Augustinus* aliique per hanc O-
CTAVAM aliquando Regnum *Gratiæ* sub N. T. aliquando Regnum
Gloria post hanc vitam, intelligant: Ita quem diximus, *Augusti-*
nus *Mysterium* hujus OCTAVÆ diei, *de temp. Serm.* 141. refert ad
resurrectionem spirituales, qua fit expoliatio CARNALIS VITÆ
octava die per resurrectionem Christi &c. Dum octava die resurgen-
do nos INNOAVIT. Adde *Cypr. l. 3. Epist. & Athanas. serm. de*
Sabbatho & circumcissione. Alibi vero Augustinus *de verb. Apost.*
serm. 15. dicit: *Domini resuscitatio nobis promissit ÆTERNUM diem.*
Et *Cypr. serm. de rat. circumc.* per illum diem OCTAVUM intima-
tum esse dicit, quod ÆTERNÆ beatitudinis, quam post hujus vitæ
septimanam, OCTAVA consequitur, heredes fient. Nihil fre-
quentius est, quam ut OCTAVA, & quidem illa dominica, figura
agnoscatur *seculi futuri*, beatæ æternitatis, tanq. *αλλὰ νοσμη αρχη*
vid. *Le Moyne Var. Sacr. Epist. Barnab. pag. 41. & in Not. pag. 867.*
seqq. ubi multa ex *Hieron. August. Ignat. Constit. Clem.* producit
testimonia, deque OCTAVA Festorum, aliisque huc spectantibus
agit, atque inde esse docet, quod Veteres tanta cum cura diem
Dominicam celebrarent, quia Symbolum erat OCTAVÆ diei, in
qua omnia renovata in æternum confirmabuntur & durabunt, nulli
amplius vicissitudini & mutationi obnoxia. Quum itaque resur-
rectio Jesu Christi, & exemplar & causa sit beatæ resurrectionis
nostræ *Rom. 8. 1. Cor. 15.* juxta sapientissimum Dei consilium de-
buit Christus resurgere die OCTAVA, sive prima septimanæ novæ,
qua Judæi *manipulum hordeaceum in figuram resurrectionis* affe-
rebant, ut ita non solum typum OCTAVÆ circumcissionis, purifi-
cationum & Festi *Tabernaculorum DIEI* adimpleret, sed & hac ip-
sa temporis circumstantia nobis fructum resurrectionis suæ, sc. sa-
lutaris nostræ consummationem, porro adventum gloriosum ad ju-
diciam,

D

dicium, quando veniet *noctu*, sicut fur Matth. 24. & 25. *Resurrectionem* nostram, *novamque lucem* gaudii & vitæ æternæ, obli-
gnaret.

§. XIV.

Qui ergo ob grande MYSTERIUM debuit SEXTO die septi-
manæ mortem obire, SEPTIMO vero in sepulcro quiescere,
& OCTAVO vel PRIMO alterius hebdomadæ resurgere, cum sa-
ne oportebat resurgere DIE à morte TERTIA, quod erat demon-
strandum; Addere possemus qua ratione Ecclesia, quæ corpus
Christi est, in suis fatis atque eorundem vicissitudine huic Capiti
suo conformari debuerit; Verum hic subsistimus, atque ex for-
mula benedictionis, quam Kalend. Jan. in Ecclesia Occidentali
solebant fidelibus impertiri ii, qui sacro ministerio fungebantur,
vid. *Le Moyne l. c. p. 868.* pio voto finimus; *Faxit Deus perseverare*
nos in novitate virtutum; Quo sic in senarii numeri perfectione in
hoc seculo vivamus, & in septenario inter beatorum spirituum agmi-
na requiescamus, quatenus in Octava resurrectione renovati, jubilei
remissione ditati, ad gaudia sine fine mansura perveniamus; Amen.

COROLLARIA.

- I. **T**heologia Naturalis, licet peccatori ad salutem non sufficiat, in-
signem tamen circa Revelatam usum habet.
- II. Hujus enim & necessitatem & decentiam illa ostendit & demon-
strat.
- III. Atque quemadmodum Revelatio, illud quod de Deo docet Ratio,
supponit.
- IV. Ita Evangelium eadem officia, que Conscientia ex Natura Lumi-
ne dicat, EX FIDE præstanda injungit.
- V. Quare etiam Apostolus ad convincendas & convertendas Gentes,
easque ad Evangelii fidem perducendas, Naturalis Theologia
principiis Rom. I. Act. XIV. & XVII. usus est.

Jē 2511

ULB Halle 3
002 379 813

7200

VD 7 VD 18

DISSERTATIO THEOLOGICA ^{27.}

DE ³⁹

DIE TERTIA,
QUA CHRISTUS RESURREXIT,
Act. Cap. X. v. 40.
EJUSQUE
MYSTERIO,

QUAM

In Alma & Perantiqua Univerſitate Heidelbergeniſi

P R Æ S E S

JOH. CHRISTIAN KIRCHMEJER,

SS. Theologiæ Doct. & Profefs. Conſil. Eccleſiaſt. Pal.
& Eccleſ. Reform. ad S. Petr. Paſt.

Atque

R E S P O N D E N S

JOHANNES TILEMAN d. SCHENCK

Hafſo - Marburgeniſis

Placida DD. Commilitonum Diſquiſitioni

I N A U L A A C A D E M I C A W I L H E L M .

Hor. conſueſta A. d. 19 April. Anno M. D CC XVII.

Exponunt.

H E I D E L B E R G Æ ,

Ex Typographejo JOANNIS MAYERI, Typogr. Aulico - Academi.